

Rātenīca

NR.4

Trešdiena 10.jūlijs

PĒTA VIDZEMES FOLKLORU

Nav viegli rakstīt par Ilgas Reiznieces vadīto folkloras ievirzi pieaugušajiem. Stāstījums vijas un sazarojas pa dažnedažādām takām, ik pa brīdīm aizklistot aizraujošos sānceļos - kā lai 40 gadus ilgu pieredzi izstāsta četrās ievirzes dienās? Stāsti no dzīves mijas ar blīvu informāciju. Ierodos brīdī, kad tiek spriests par to, ka agrāk visi svētki ir veltīti auglībai - ne bērnu priekiem, un iztēlojamies ainu, kā brīnumskaistā dziesma "Labvakari, rudzu lauks" savulaik izdzīvota, saimniekiem apstaigājot savus laikus un katrai labībai veltot savu dziesmu. Taču mūsdienās, ja ņemam bērnus līdzi uz rituāliem, par viņiem jāpadomā, lai ir interesanti - pāris stundas ilgs meditātīvs saules slavinājums bērnu vien garlaikos, tāpēc jāsāk ar rotaļām - un pēc tam viņi būs gatavi būt klāt un uzsūkt arī pārējo.

Mūsdienās ar folkloru nereti sastopamies stipri vien jaunradītā veidā. Ir dziedēts, ka dziesmas radītāja atziņš, ka tā ir viņas sacerēta dziesma, bet viņa taču esot tauta. Ir arī folkloras materiāls, kas sagrozīts neapzināti - vai nu pierakstītājs ko pārpratis, vai stāstītājs bērns nesaprotamo pārveidojis tā, lai viņam pašam saprotami. Ilga kā šolaiku pārpratumus piemin "bībelētos" miltus, bet es atceros kādā no 3x3 avīzēm minēto "dziesmu par Ungāriju" - proti, "kulies pati, kunga rija". Ilgas mērķis ir meklēt pirmavotos. Senākās pēdas rakstos ir sāls pūšamie vārdi, kas pierakstīti kādā 1584. gada burvju prāvā, savukārt 1632. gadā pirmo reizi pierakstīta arī melodija, bet 1777. gadā divas dziesmas - kāda sena līgotne un "Tēvu tēvi laipas meta". Taču arī jaunradītas dziesmas var iekļauties tautas dziesmu musturā, neizejot cauri vairāku paaudžu sietam, ja to radītājs ir "jutis drēbi" un ja dziesmu citi pieņem un dzied. Dziesmas "Labvakari, rudzu lauks" un "Es apsedzu sav' galdiņu" ir minamas kā šādas jaunākā laika folkloras piemēri, par kurām daudzi pat nenojauš, ka tās nebūt nenāk no sena kultūras slāņa - tik ļoti tās ierakstās mūsu tautas dziesmas izjūtā.

Ievirzē īpašu uzmanību pievēršam folklorai Vidzemē, un te nu izrādās, ka Vecpiebalga nevar lepoties ar bagātīgu folkloras mantojumu. Ja Cēsīs pierakstīts ap 13 tūkstošiem dainu un arī tepat Ērgļos - 1228, tad no Vecpiebalgas Dainu skapī, kas virtuālajā vidē atrodams adresē dainuskapis.lv, ir rodams 523, no Dzērbenes - 375, bet no Jaunpiebalgas - viena vienīga. Emīla Melngaiļa "Latviešu mūzikas

folkloras materiāli" trešajā sējumā atrodams vien četras Vecpiebalgā pierakstītas dziesmas (Jaunpiebalgā - neviena pati), un pirmā no tām ir "Pilna rinda piesēdusi diženo, raženo" ar īpatnējo, nekur citur neatrodamo piedziedājumu - "ņer ņer, ņuška, redz, kur skaista, jefuidrā!". Tad nonākam pie kāzu dziesmas "Māte, māte, māmuliņa, laid man gultas maliņā" un secinām, kā Ilga saka, ka kāzu dziesmas ir bēdīgas - jo kāzas ir kā meitenes nāve -, savukārt bērnu dziesmas ir daudz priecīgākas. Trešā ir "uz ežiņas galvu liku", bet ceturtnā - "Teters ņēma irbes meitu", kurā, veiklās blusas danci dancojot, ūzām pārtrūkst šņore. Te Ilga teic, ka blusa, šķiet, vispār ir bijis gluži populārs dzīvnieks (apskatos Dainu skapī - tā atrodama 51 dainā), savukārt pārsteidzoši ir tas, ka par taureņiem vai, piemēram, spārēm avotos vispār nekas nav atrodams. Meklējam tam skaidrojumu, bet neatrodam. Toties skaidrojums ir tam, kāpēc šajā novadā folkloras mantojums ir tik mazs - izrādās, te akmens metams hernhūtiešu dārziņā. Brāļu draudzēs prastās dziesmas nav bijis brīv dziedāt, tā vietā dziedātas dieva dziesmas, tad nu tas, kas te ir bijis, nav saglabājies. Arī Jaunpiebalgas mācītāji Kēlbranti, par kuriem lasāms Ingūnas Baueres romānā "Mācītājs un viņa dēls", vērsušies ne vien pret hernhūtiešiem, bet arī pret folkloru.

Vēl Ilga sola šajā ievirzē padalīties ar dažiem danču knifem, kas iesācējiem ļaus vieglāk iedancoties, lai satraukumā necieš ūzu šņore, un saka, ka, tāpat kā 3x3 - kur katrs var pamēģināt visu - arī folkloru raksturo tās demokrātiskums un pieejamība ikvienam. Katrs neatkarīgi no vecuma un dzimuma var dziedāt un dejot, un pat vijoli spēlēt varot katrs - to arī izmēģinām, un vismaz pamēģinājušajiem tas patiesi arī izdodas. Kādam tuvāka būs kokle, kāds būs labāks stāstnieks - katrs var atrast savu nišu un to, kas viņam visvairāk pie sirds. Un gan tiem, kam folklorā ir vēl neatklāts lauks, gan tiem, kas tajā jau ganās kādu laiku, labāku pavadoni kā Ilga nevar novēlēt.

Gita Feldhūne

Foto Varis Sants

Dienas plāns

Ceturtdien, 11. jūlijā

Vējā augušam kokam – stipras saknes. (R. Kaudzīte)

8.00 Celšanās, rīta vingrošana.

9.00 Brokastis

9.40 – 10.10 Rīta TV, dienas tēma (vidusskolas aktu zālē)

10.20 – 12.45 Rīta ievirzes

13.00 Pusdienas

14.00 – Pēcpusdienas ievirzes

17.00 – Pievakares ievirzes: darbnīcas, apvārsnī tikšanās ar Latvijas Meža īpašnieku biedrības valdes priekšsēdētāju Arni Muižnieku, sadziedāšanās biedrība, sports

19.00 Vakariņas

20.00 Daudzinājums

22.00 Danči ģimenei (Kultūras namā)

22.00 Vakara viešņa Inese Liepiņa, kas no dzīves ASV ir atgriezusies Latvijā un saimnieko savās mājās Dzirkstiņos Vecpiebalgā.

23.00 Danči, sadziedāšanās un nikšana

Sveicam!

Šodien dzimšanas

dienā sveicam **Dārtu Gaisu!**

Vārda dienā sveicam **Oliveru Vasku!**

Aicinājums

Daudzinājumam lūgums tērpties goda drānās. Piebalgas lindraciņu ievirzes telpās Čangalienē var iegādāties papildinājumu tērpiem.

Zaglis 09.07.

Elīna Apsīte un Dāvis Bogustovs

Foto: Austra Apsīte

MELODIJAS VARU SPĒLĒT ČETRAS STUNDAS NO VIETAS

Foto Varis Sants

Šajās dienās Vecpiebalgā ir atjaunota jau mērnīku laikos tapusi "Sadziedāšanās biedrība", kuras galvenais diriģents ir jelgavnieks ar saknēm Stirnienē Guntis Gaļiņš.

Atšķirībā no mērnīku laikiem, uz šo ir aicinātas arī sievietes, un Guntis sola ņemt pretī gan tos, kam ir dziedamā balss, gan tos, kam nav. "Mana vājība ir, ka es nevienu nesūtu projām. Ir bijuši precedenti. Uz vīru kori reiz atnāca viens vīrs un saka - es gribu būt kori. Atbildu - labi, vajag padziedāt. Viņš saka, ka ar dziedāšanu ir tā kā ir. Es prasu, ko tu māki darīt. Viņš stāsta, ka bijis mednieks, tagad pietrūkst vīru kompānijas, gribējis atnākt. Bet ko tu māki? Maizītes taisīt. Es saku - kolosāli! Viņš nāca taisīt maizītes, ar laiku sāka dziedāt. Tā ka jebkurš cilvēks var dziedāt."

Guntis ir diplomēts kordiriģents un Jelgavā vada divus korus – Latvijas Lauksaimniecības universitātes vīru kori "Ozols" un pilsētas kultūras nama jaukto kori "Tik un tā". Koru diriģēšanu pašlaik gan viņš sauc par hobiju, Gunta maizes darbs ir lidostā "Rīga". Savulaik arī iztiku pelnījis ar mūziku - bijis skolotājs Jelgavas mūzikas vidusskolā. "Diemžēl krīzes laikā saņēmu 20 latus mēnesī par savu darbu, tad sapratu, ka jāmeklē citas iespējas. Pagaidām tas tā ir iegājies, un pārāk nesūdzos."

Ar saviem koriem Guntis mēģina piedalīties visur, kur var, arī projektos, kas "dažreiz liekas dīvaini". Piemēram, ar "Tik un tā" muzicējuši uz "Tallink" prāmja. "Uz vienu galu dziedājām Ziemassvētku dziesmas, uz otru - citādākas dziesmas. Atpakaļceļā no Stokholmas bija tāda vētra, ka meitenes ne-

varēja nostāvēt uz podestiem, krita nost. Ir bijis arī tā, ka atbrauc Normunds Rutulis pie mums ciemos uz Jelgavu, meklē, kas varētu padziedāt kopā ar viņu. Kāpēc ne? Varam. Pāris mēģinājumi un dziedam. Mēģinām neatteikt nevienam - cik vien varam, darām." Pēc Gunta iniciatīvas ziemā iesākuši taisīt Meteņu dziesmu svētkus. "Trešo gadu sabraucam ziemas vidū un padziedam. Tas ir labs laiks, kad nekas cits īsti nenotiek. Sabrauc mazie koriši un paceļ tādas lietas, ko paši nevar izdarīt."

Runā, ka vīru kori iet mazumā, tāpēc prasu Guntim, vai Jelgavā pietiek vīru, kas

šā gadsimta astoņdesmito gadu beigās pāris gadus viņš vadījis Vecpiebalgas jaukto kori. "Tas sākās ar "Mērnīku laiku" izrādēm pie Alauksta ezera, kas tajā laikā notika. Man palūdza, vai es varu sagatavot kori izrādē dažas dziesmas nodziedāt. Tā mēs padziedājām dažus gadus, kamēr sākās benzīna krīze." Uz mēģinājumiem Vecpiebalgā diriģents braukājis no Rīgas. "Tas bija viens no maniem pirmajiem koriem, bija āķis lūpā - gribējās ko darīt, un cilvēki bija atsaucīgi. Tā ka man ir interesanti te atgriezties."

Kādu repertuāru tagad apgūs Vecpiebalgas sadziedāšanās biedrība, šīs sarunas

No Jāņa Kalniņa romāna "Kalna Kaibēni":

"Dziedāšanas biedrība tiek dibināta nākamajā dienā pēc brīvlaišanas svētkiem, un tas notiek Vecpiebalgas draudzesskolā - satraukumā un līksmā pacilitībā. Biedrības priekšniekus ievēl jau pirms atklāšanas svinīgā sākuma. Vēl arī divpadsmit runasvīrus, kādi, kā lasīts avīzēs, ir lielajai - Rīgas Latviešu biedrībai un Trikātes Dziedāšanas biedrībai. Draudzesskola sanāk cilvēku pilna, un daudz ir tādu, kas jau šai dienā grib iestāties jaunajā biedrībā: "Bet lūdzu! Biedru nauda - viens rublis gadā. Vai katram, kas rubli samaksājis, jādzied arī? Var arī nedziedāt. Var nākt un grāmatas lasīt. (..) Bet kad jaunajā biedrībā grib iestāties arī sievietes, viņām atsaka. Paļauji tik meitaišiem vaļu, kur tad tu cilvēks pēcgalā varēsi glābties?"

iet dziedāt kori. Diriģents apstiprina, ka tā ir problēma. Jauniešus ir grūti dabūt. "Kad jāsāk mācīties, jāpiespiež sevi, viņiem paliek garlaicīgi." "Ozolā" dzied vīri ļoti lielā vecuma amplitūdā, no 20 līdz 90 gadiem.

3x3 saieta sadziedāšanās biedrības vadīšanai Gunti ieteikusi viena no tā rīkotājām, viņa bijusi koriste Elīna Apsīte. Guntim šovasar gan bijis cits sapnis - doties uz Kanādas latviešu dziesmu svētkiem, taču viņš pakļāvies ģimenei, kas vēlējusies nokļūt saietā. Līdz ar Gunti 3x3 piedalās viņa sieva un divas meitas.

Tā viņam būs pirmā 3x3 pieredze, taču sava veida atgriešanās Vecpiebalgā. Pagāju-

laikā vēl nav līdz galam skaidrs. "Skatiesies, kas sanāks - vai varam dziedāt "Gaismas pili" vai tautasdziesmu. Viss ir radošā procesā." (Pirmajā biedrības sanāksmes vakarā, kā vēlāk izrādījās, ieradušies tikai četri dziedātāji. Nāciet dziedāt!)

Tāpat Guntis gatavs iekustināt vakara nikšanas, lai arī atzīstas, ka, gluži kā vairums latviešu, dziesmām vārdus zina tikai pirmajām četrām rindiņām. "Bet, ja ir klavieres, būs labi. Zinu melodijas, un tās varu nospēlēt četras stundas no vietas." Un bija arī labi. Jau debijas vakarā Guntim tapusi atbalsta grupa.

Anita Brauna

Meitenes cītīgi apgūst kokles spēli, lai noslēguma pasākumā varētu rādīt savu priekšnesumu. Foto Varis Sants

Ja gribi labi justies - kusties, bet, ja gribi ilgi labi justies, kusties pareizi!

Foto Varis Sants

Ievirzes vadītāji Anitai Elksnei tā nav tikai teorija. Uzņemdamās atbildību par savu veselību, pēc pārciestām traumām viņa savulaik ir atteikusies no četrām ārstu piedāvātām operācijām un, izmantojot Maskavas daktera Bubnovska metodes, dabūjusi sevi nevis vienkārši uz kājām, bet pat uz deju grīdas. Kandavas 3x3 nometnē viņa vēl nav varējusi lekt, bet, kā var pārliecināties dancotāji šajā nometnē, to dara tā, ka spēj tikai viņai tikt līdz. Un ne tikai uz deju grīdas - viņa arī nodarbojas ar kalnu slēpošanu, kāpj kalnos un, kā pati saka, pašlaik emocionāli un fiziski jūtas daudz labāk nekā pirms desmit gadiem. Kurš gan no mums - tiem, kas ir vecumā, kad par to jau aizdomājas - to nevēlētos?

Kas īsti ir veselība? Pasaules Veselības organizācija (PVO) veselību definē kā pilnīgu fizisku, garīgu un sociālu labbūtību, un tai nozīmīgie faktori ir ne vien kustības, par kurām galvenokārt runāsim šajā ievirzē, bet arī elpošana, vide un gremošana - ja gribi būt vesels, jāsakārto visi. Pievēršoties jautājumam par kustību, Anita saka - ja gribi labi justies - kusties, bet, ja gribi ilgi labi justies, kusties pareizi! Un pareiza kustība sākas ar pareizu ķermeņa novietojumu - stāvēt, sēdot, kustoties, ceļot smagumus. Sākam ar ķermeņa smaguma centra, kas atrodas iegurnī, novietojumu. Izrādās, Maikla Džeksona slavenās iegurnā kustības ir lielisks veids, kā šo iegurni novietojumu trenēt, jo lielākoties mums aštes kauls ir atšauts atpakaļ, bet to vajadzētu virzīt uz leju, savukārt kaunuma kaulu - uz augšu. Tad stāvēt svārs vairāk tiek pārnesti uz papēžiem un poza kļūst stabila. Izmēģinām arī tik vienkāršu darbību kā sēdēšana - izrādās, poza, kādu automātiski - pat apzinoties, ka mūs vēro pārējie ievirzes dalībnieki un Anitas modrā acs - ieņemam, ir nestabila, tā ka mugura pēc īsa brīža noapaļosies un pleci sašļuks uz priekšu. Apsēžoties pēcpuse būtu jāvirza pēc iespējas tālāk uz krēsla aizmuguri un tad, sa-

sprindzinot sēžas muskuļus, iegurnis jāasver uz priekšu, apsēžoties uz sēžas kauliem (izrādās, tie tiešām domāti tieši tāpēc, lai uz tiem sēdētu) un iegūstot fizioloģiski pareizu muguras izliekumu un stabilitāti; ideālā variantā krūšu izliekumu būtu jāatbalsta ergonomiskajam krēslam, diemžēl tādu tuvumā (un ir aizdomas, ka skolu sistēmā vispār) nav, tā ka to varam vien iztēloties. Bet vispār mēs sēžam ne tikai nepareizi, bet par daudz. Tā rezultātā mums ir saīsināti dibena muskuļi un kāju aizmugures muskuļi, bet, ja strādājam pie datora, tad arī krūšu muskuļi. Ne retāk kā reizi pusotrā stundā būtu jāpieceļas no saviem darba galdiem un muskuļi jāizstiepi.

Atklājusi slikto ziņu - ka fiziskā attīstība turpinās līdz aptuveni 25-27 gadu vecumam, kad muskuļu masa veido 45% no ķermeņa svara, bet pēc tam sākam pamazām noārdīties, katru gadu zaudējot 1% no šī svara muskuļu veidā (tātad ap 50 gadu vecumu muskuļu īpatsvars veido vairs tikai ap 20% no ķermeņa masas) - Anita atklāj arī labo: kamēr vien mūsu veselais saprāts ir ar mums, muskuļu spēku ir iespējams atjaunot jebkurā vecumā. Atsaukdāmās uz TV ziņu izlaidumā Māras Tupeses teikto, Anita saka, ka šeit viss ir tieši otrādi: ja, audzinot bērnus, nolaižamies no ideālā pie reālā, tad te sākam ar to, kas ir, un mēģinām tuvināties optimālajam. Liela problēma ir laikā nepamanīta un nenovērsta ķermeņa asimetrija; katra kritiena rezultātā rodas muskuļa spazmas, un, ja ar šo muskuli nepastrādā, rodas asimetrija, kas var izpausties visai ātri (te es entuziastiski māju ar galvu, atcerējies, kā pavisam neliela pēdas savainojuma rezultātā, kad staigāju, šo pēdu saudzēdama un vairāk noslogodama veselo pēdu, divu dienu laikā kļuvu pavisam šķība un sāpoša), bet var arī būt sajūtama tikai pēc daudziem gadiem. Asimetrija attiecībā uz elpošanu

esot novērojama ap 90% cilvēku, parasti kā pārslimotu saaukstēšanās slimību rezultāts; plaušu ekskursija - apakšējās robežas pārvietošanās elpošanas laikā - tad labajai un kreisajai pusei atšķiras. Ir vēlams ik pa brīdim sevi ar pētošu aci pavērot spogulī un pameklēt, vai esam simetriski, un vajadzības gadījumā vērsties pie fizioterapeita. Tāpat kā zobārstam, katram cilvēkam ideālā variantā būtu jābūt savam fizioterapeitam.

Burvju zālītes Anita nesola, bet iedot trīs "maģisko vingrinājumu" kompleksu gan. Viens no tiem trenē ķermeņa apakšdaļu, otrs - rumpi, bet trešais - plecu joslu. Tā bieži ir ļoti vāja, bet tieši no tās ir atkarīga galvas smadzeņu apasiņošana. Anita arī aicina nebēgt no sāpēm, bet meklēt, kur tās ir, un attiecīgo vietu izstrādāt, tādējādi atjaunojot tajā cirkulāciju. Te noder stiepšanās un t.s. triggerpunktu (sāpīgi punkti, kur muskuļu šķiedras ir savilkas) izstrāde, tos ar spiedienu un caur sāpēm atbrīvojot. Anitas uzskata, ka, viena no mūsu problēmām ir tā, ka mēs daudz zinām, bet nereti maz saprotam, bet galvenais - nepraktizējam to, ko zinām. Arī maģiskie vingrinājumi nelīdzēs, ja paliks vien zināšanu līmenī - nepieciešama regulāra prakse un pēc iespējas daudzveidīgāka kustība. Anita arī aicina domāt kritiski un nesamierināties ar klasisko medicīnu vien; nepaļauties akli uz ārstu teikto, bet konsultēties ar vairākiem ārstiem, meklēt alternatīvas metodes, atcerēties, ka "mātei gūglei" ir noteikts algoritms, kā sakārtot meklējuma rezultātus, un ka nereti "labākais" rezultāts ir atrodams nevis pirmajā lapā, bet tālākās. Galvenais - par savu veselību atbildību uzņemties pašam. Lai nav tā, kā savu dārgi pirktu smalko vāģi aptekājam ar putekļu slotiņu, bet mums tāpat vien iedoto dvēseles māju - ķermeņi vienkārši ekspluatējam, par to nerupēdamies.

Gita Feldhūne

Baltie laukumi jāaizkrāso - dabā tādu nav

Foto Varis Sants

"Gleznojam?!" ievirze iekārtojusi skolas 3. stāva gaiteni - tuvāk saulei un debesīm. Dažādu vecumu bērni izmetušies uz grīdas un rosīgi darbojas ar guašas krāsām, gar sienu rindojas jau gatavie darbi, kuros var atpazīt skolas priekšā esošo diķi ar vītoliem. Sākumā skicējuši ārā un tad atgriezušies gaitenī - pie krāsām. Top otrais darbs, kurā bērniem jāuzzīmē savs mīļākais mājdzīvnieks; var noprast, ka izvēle nav vienkārša - dažos gleznojumos mīļākie dzīvnieki ir vairāki. Baltie laukumi jāaizkrāso - dabā tādu nav! Ievirzes vadītāja Iveta Rozenberga slavē gleznotājus kā ļoti radošus un sola, ka ievirzes veikumu nometnes beigās varēsīm aplūkot izstādē.

Gita Feldhūne

Pie loma pagaidām tikuši pieci no 17 makšķerniekiem

Foto: Gita Feldhūne

karūsas! Tātad šajā diņķi zivis nepārprotami dzīvo un, kaut arī ar zivīm kā ar bitēm - neko nevar zināt, cerība pie kādas tikt ir. Atliek tik rakt un peldināt to pludņū.

Gita Feldhūne

Pludņmakšķerēšanas ievirzes dalībnieki vismaz pagaidām nav spējuši izpildīt iepazīšanās vakarā solīto, jo pretēji visām prognozēm mazās zivis (kuras bija paredzēts laist vaļā) nav ķērušās, savukārt lielās, kuras tika solīts likt sērkokciņu kastītē, nav bijušas tajā ieliekamas, jo bijušas par lielu, un tikušas palaistas atpakaļ diņķi. No 17 ievirzes dalībniekiem vismaz pa kādai zivij ticis pieciem, bet vienam Laimes māte bijusi īpaši labvēlīga un viņš izvilcis pat piecas zivis! Uz kāpura noķerta arī skaista, zaļa, bet maza lidaciņa, kas sērkokciņu kastītei esot bijusi vienu centimetru par garu, un piecas

TOP KOKA ZVANI

Foto: Varis Sants

Koka zvanu izgatavošanas ievirzes dalībnieki meistara Eduarda Klints vadībā kaļ un zāģē. Koka zvani, saukti arī par govs pulksteni, grebuli, klabati, skrabalu vai skrabuli, savulaik tika karināti kaklā govīm, kad tās vēl lielākoties ganījušās mežā - lai saimnieks var atrast un lai meža zvēri savukārt no divainās skaņas vairītos. Tiem zvaniem, kas jau gatavi, ir pa divām mēlītēm, bet mēlišu skaits var būt no vienas līdz piecām, un toņi var būt visdažādākie; prasmīgs zvanu meistars, iespējams, pat varētu dabūt gatavu visai muzikālu zvanu. Kokapstrādē svarīgi ir arī pareizi sagatavot un izžāvēt koku; koklei kokam būtu jāžūst 5-6 gadus, bet zvaniem izmantotais materiāls ir žuvis pusotru mēnesi, izmantojot meistara slepeno žūšanas paātrināšanas metodi. Tomēr biežāk meistars gatavo nevis zvanus, bet kokles, celma bungas un dūdas (somas stabules), kurām pats arī sagatavo kazādu, bet savās mājās viņš zvana vietā ierīkojis tarkšķi - atnācējs pavelk aiz striķīša, un tarkšķis tarkšķ.

Gita Feldhūne

PASAULI IEADĪJA CIMDOS

Otrdienas vakara viešņa bija mākslinieces - cimdu adītājas, domātājas Jettes Uzānes mantojuma glabātāja un pasaulē nesēja Elīna Apsīte. Pateicoties savam tēvam, mākslas zinātniekam Mārim Brancim, viņa Jetti satika sešu gadu vecumā un pieķērās kā mammai, kā vecmammai. Uz Dzērbenes pagasta "Lejnieku" mājām Elīna no deviņu gadu vecuma brauca viena pati no Jelgavas, lai kopā ar Jetti pavadītu brīvdienas un skolas brīvlaikus. Viņas nebija radniecības, bet garīgā saikne ar Jetti bijusi ārkārtīgi stipra.

"Jettes vecākiem bija seši bērni - divas meitas un četri dēli. Jette piedzima vesela, bet viņa auklei bija izkritusi no rokām. Kad sākusi staigāt, tad vecmamma pamanījusi, ka bērnam gaita tāda savāda. Izrādījies, ka muguras traumas vietā ieperinājies tuberkulozes bacilis. No četriem līdz sešiem gadiem viņa ārstēta Krimuldas Sarkanā krusta

Foto: Varis Sants

Foto: Daiga Kļanska

slimnīcā. Tajos laikos ārstēšana izpaudusies kā laba ēdināšana un gulēšana gultā, piesietam ar platām lentām. Bērns palaists mājās ar domu, ka staigās, taču ļoti jāsarģājas no

saaukstēšanās, bet kur nu laukos bērnu tā pieskatīs. Jette atcerējās to rudens dienu, kad aizgājusi brālīm līdzī uz ganiem. Tolaik viņa it kā atvadījies no ainavas, jo sapratusi, ka labi nebūs. Nākamajā dienā nekustējās viena kāja, pēc pāris dienām - arī otra. Tajos laikos tāds bērns ģimenei bija kauna traips, kuru neņēma līdzī ne uz Ziemassvētku pasākumiem, ne Jāņiem Jāņkalnā. Jette skolā gājusi vienu dienu, bet viņai bijis ass un zinātkārs prāts. Viņa meklējusi, ko tāds cilvēks, kā viņa, varētu darīt. Viņa maizi pelnījusi, adot un šujot visam ciemam. Sākumā adījusi etnogrāfiskos cimodus, bet vēlāk adījusi cimodus kā mākslas priekšmetus," stāsta Elīna. Viņa ir pārliecināta, ka Jettei bija absolūtā redze, kas ļāva viņai saskatīt ļoti smalkas nianšes, kā rezultātā tapa tādas cimdu kolekcijas, kuras neviens neatdarinās. Viņai adītprasme nav iemācīta, bet gan mantota gudrība. Jette pārdzīvoja, ka tautas daiļamata meistares viņu izstūma no sava vidus, jo viņa lauza adīšanas kanonus un turklāt pie viņas

turpinājums 5.lapā

turpinājums no 4.lapas

pagājušā gadsimta astoņdesmitajos gados brauca interesenti veseliem autobusiem, lai skatītos viņas cimds un klausītos cimdu stāstos. Rakstnieks Zigmunds Skujiņš par Jetti rakstīja, ka viņa ir karaliene, pie kuras virtuves lodziņa brauc visa pasaule.

Jette cimdos iedāja lugas, pasakas, stāstus, dabas vērojumus, gleznas. Par godu Andreja Pumpura eposa "Lāčplēsis" jubilejai Jette uzadīja piecus cimdu pārus – Laimdota, Lāčplēsis, Melnais bruņinieks, Spīdala un Kangars. Kad Elīna lūdza klausītājus atpazīt, kurš no cimdiem kuram tēlam vēlīts, viņi to izdara nemaldīgi, jo cimdu krāsas un raksti ir izvēlēti tik precīzi, ka šaubu nav.

Par godu tam, ka Latvija iestājās Eiropas Savienībā 2004. gadā, Jette uzadīja cimdu kolekciju ar kaimiņvalstu rakstiem.

Jette un viņas cimdi 1991. gadā ir iemūžināti režisora Imanta Brīla dokumentālajā filmā "Baltais, pelēkais, melnais". Tieši šādu krāsu salikumu meitas adītajos cimdos par skaistu sauca Jettes mamma.

Cimdu Jettiņa šajā filmā saka, ka nav traģiski dzīvot vienai, bet traģiski būs tad, kad viņa vairs nevarēs dzīvot viena. Viņa varēja līdz pat 83 gadu vecumam un klusi aizmīga mūža miegā.

No 17 gadu vecuma līdz brīdim, kad sākusī adīt, Jette rakstīja dienasgrāmatu, ko Elīna sakārtojusi un izdevusi grāmatā "Jettes Dienu grāmata", ko interesenti var iegādāties pie Elīnas.

Daiga Kļanska

Senvārdu vārdnīca

kanneles - zvani
dieveris – vīra/sievas brālis
ļaudava - līgava
krumšļi – potītes
smakars – zods
alpām – aizgūtnēm
dūmelis – skurstenis
kaustuve – skausts
knausis – ods
burlaks – noziedznieks
skārtelis – dvielis
birga – rājiens, sods
rīdze – rinda
trese – lenta
ūka – pilns
dagls – melni raibs
grumslis – gruzis
viznīt – spīdēt
ķisens – spilvens
ujšens – vājš
žvingurs – zvirbulis
dzērvelce – varavīksne
grīns – dusmīgs, bargs
bambāle – vabole
pekains – spalvainš
pipirkšņītis – šķipsniņa
loža – pielīdējs
ķerpis – zaglis
čampa – sliņķis
tutenis – liels nazis
jāņaspulgis - jāņtārpiņš
činkoties – kaulēties

No ievirzes "Piebalgas nostāsti un leģendas", vadītāja **Inguna Bauere**

Sludinājums

Ir laiks pušķoties!

*Ai, lini, mani lini
Manas pašas garumiņu!
Tur būs man smalki krekli,
Tur baltie paladziņi.*

Lina kleitas, nakts tērpus, trejdeviņu priekšautus, aubītes, lakatiņus un citus skaistus lina izstrādājumus var iegādāties lina krekli šūšanas ievirzes telpās Čangalienē 2. stāvā.

Ilze Prūse

T. 26114226

www.facebook.com/baltiedarbi

Atspulgs Alaukstā

Ekskursiju dienas gastronomiskais noslēgums pie rāma Alauksta ezera dažam labam lika iet peldēties, bet kādu citu vedināja, atceroties Aleksandra Čaka dzeju, arī pašam dzejot.

Lūk, pagraba dzīvoklī
Sētņieki aizdedza sveces.
Un sēstas pie galda, zvanot kā tramvajs,
Ar karotēm telēķos lētos.
A. Čaks

Lūk, Alauksta ezera krastā,
Pulcējušies ap sakurtiem sārziem
Ap saulrieta laiku, klusītēm
kā pelītes
Strebj zupīti ar koka karotēm
no papīra šķīvjiem bez
šķindas.

Jānis Avens

P.s. Gaidam jaunas atklāsmes. Ne tikai pēc ešanas.

Noklausītais

Rīta agrumā skolas pagalmā pa ceļam uz dušu, kāds "cirulis" spīrgti sveicina: "Labrīt!". Pretī nākošā "pūce" nīgrī atrūc: "Labrīt!" Kas te labs, ja auksts, slapjš un agrs?

.....

Inese Krūmiņa pie brokastu galda atgādina sev un citiem: "Galvenais ir atnest ķermeņi uz brokastīm!"

Tā ķert olu vajag mācēt gan ķērējam, gan fotogrāfam. Foto Varis Sants

Lūgums

Tualetes podos nemest higiēnas piederumus, lai neaizdambētu kanalizāciju, kā tas jau šodien noticis kopmitņņu pirmajā stāvā.

Ieva Ančevska latviešu dziedniecības tradīciju ievirzē kopā ar klausītājiem.

Motosportists Kārlis Nebars nometniekiem izrādīja savas sporta automašīnas un ļāva izmēģināt riepu montāšanu.

Aušanas darbnīcas "Vēveriņas" vadītāja Dagnija Kupče ierāda brunču šūšanu Rūtai Rastiņai.

Bungu rakstus mācās Guntis Kaņepons un Ēriks Bernardo.

Linu kreklu šūšanu māca meistare Ilze Prūse.

Līga Brodža iedrošina iepazīt zirga dabu.

Lielās lietavas sporta stafetes dalībniekus tikai ieliksmoja, jo visi tika atzīti par uzvarētājiem.

